
BEÉRKEZETT KÖNYVEK

PSZICHOLÓGIATÖRTÉNET ÉS ESZMETÖRTÉNET

Papp Gábor (szerk.): *Értelmiségi válaszutak 1945 után*. Budapest, Kossuth Kiadó, 2017, 240 oldal, 2800 Ft

Egy 2017-es MTA-ülés friss kiadványa, mely a II. világháború utáni új magyar hangokat és újrailleszkedéseket, illetve ellenállásokat mutatja be. Ahogy az egyik szerző, Hunyady György értelmezi, a konferencia kulcskérdése az volt, hogy az európai, humanista gondolkodású (nem túl népes) értelmiség az 1940-es évek második felében hogyan torpant meg, ki-ki a maga módján hogyan süllyedt el. Mint ilyen köteteknél szokásos is, a bemutatás egyenetlen. Néha – pl. Weiss János írásában a filozófusokról – a marxisták önüldözését mutatják be. A Lukács körüli viták feledtetik, hogy azért Kornis Gyula, Prohászka Lajos, Hamvas Béla is keményen kiiktatódott a hazai filozófiából. A legtöbb írásra az intézményi hangsúly a jellemző. Romsics Ignác bemutatja a történészvilág hangsúlyeltolódásait, Paládi-Kovács Attila Ortutay pályáját, de keveset tudunk meg arról, mivel is foglalkoztak. Frank Tibor a magyar anglistikáról, Gyarmati György Bibórol, Hatos Pál Ravasz Lászlórol viszont egyszerre emberközelis tartalmaz képet ad. Hunyady György portréja Mátrai Lászlórol a pszichológiában is kulcsszereplő tudománypolitikus mutatja be, a szellemtudományi pszichológus és 'karakterológus' bemutatása még várat magára.

Tolcsvai Nagy Gábor (szerk.): *A határok átlépése. Módszertani analógiák, közös problémák és szemléleti párhuzamok a humán és a természettudományos gondolkodásban*. Budapest, Gondolat, 2018, 248 oldal, 2500 forint

Az MTA filozsai által 2016-ban szervezett konferencia valóban határokat átlépő bemutatása, mely a pszichológusoknak is érdekfeszítő. Az irodalmi káosz és az irodalmi hálózatelemzés (Ritoók Zsigmond) mellett izgalmas összefoglalókat kapunk a nyelvi velünk születtség elméletéről (Surányi Bálint), s ezt egészíti ki egy eredeti modell vadászat, tanulás és nyelv közös biológiai fejlődéséről (Szathmáry Eörs). Nyíri Kristóf a kulturális képelméleteket mutatja be, Pléh Csaba pedig az izomorfizmus fogalomtörténetét.

Jean-François Bert és Basso, Elisabetta (szerk.): *Foucault à Münsterlingen: A l'origine de l'Histoire de la folie*. Paris, EHESS, 2015, 285 oldal, 24 EUR

A szakmabeli Jacqueline Verdeaux kiváló fényképeivel illusztrált kötet Foucault formálódásának éveit mutatja be, s ezen belül megismerkedését a valós pszichiátriai gyakorlattal. Ronald Kuhn hatalmas svájci magánklinikája egyszerre adott alkalmat Foucaultnak a karnevális eseményekkel való megismerkedésre egy szociálpszichiátriai közegben s egyben kapcsolatalakításra Binswangerrel s a fenomenológiai pszichiátriával. A köznapi gyakorlat világából pedig megismerjük, milyen is volt egy komplex intézet az 1950-es évek elején Svájcban: egy

helyen jelenik meg a Rorschach-teszt és a pszichodráma, valamint az antipszichotikumok bevezetése. (Ugye ismerős ez a hetvenes évek Lipótyjáról?) Ez a panoráma felvezeti azt, hogyan ábrándult ki Foucault a klasszikus klinikai pszichológiából, ahol első könyve (ironikusán, még kommunista instrukciókra) pavlovianus tanokat hirdetett. A könyv érinti azt is, hogyan jut el Foucault oda, hogy új koncepciójában az intézménytörténet és a felügyelet gondolata fogja a vezető szerepet játszani.

Ratner, Carl és Silva, Daniele Nunes Henrique (szerk.): *Vygotsky and Marx. Toward a Marxist psychology*. London, Routledge, 2017, xii+207 oldal, 31,99 GBP (kartonált)

A mai Vigotszkij-kutatási reneszánsz egyik oldala azt igyekszik kimutatni, hogy a korán elhunyt orosz mester nem is volt annyira marxista, s követőinek tevékenységelmélete sokban leegyszerűsítette őt. A kötet 8 tanulmánya, s a gazdag szerkesztői bevezető a másik irányt követi. A munka és a jelhasználat előtérbe állításával a javarészt dél-amerikai, illetve baloldali pedagógus szerzők azt vizsgálják, hogy Vigotszkij öröksége hogyan illeszthető egy relativista kulturális konstrukcionizmusba, s ugyanakkor hogyan kapcsolható a kulturális emancipációhoz. Sajnos mind az orosz források, mind a Vigotszkijt övező fejlődéslelektani viták ki maradnak a távlatokból. Bruner, Piaget, Wallon helyett Bourdieu és Franz Fanon adják a kereteket.

NEVELÉSLÉLEKTAN

N. Kollár Katalin és Szabó Éva (szerk.): *Pedagógusok pszichológiai kézikönyve. I–III*. Budapest, Osiris, 2017, 539 + 500 + 551 oldal, 9980 Ft

Igen alapos kézikönyv, melyben a 32 szerző 45 fejezetben mutat be mindent, ami iskola, gyermek és pszichológia kapcsolatában előfordulhat. Az első kötet a lelki élet s legelső részként a fejlődés bemutatása, a második kötet a személyiség változataira s a szociálpszichológiára, a harmadik kötet az egyéni bánásmódra, a zavarokra s a kiegészítő kérdésekre (evolúció, kultúra, nemek) helyezi a hangsúlyt. A kötetek hangsúlyai a klasszikus pszichológusi hozzáállást követik. Miközben bemutatják a megismerés, gondolkodás s tanulás világát is, azért mindenütt az érzelem az úr. Az I. kötet *Megismerő folyamatok* részének első három fejezete például: Érzelem, Aktivációs szint, Motiváció. Az igen gazdag kötetek számos hangsúlyukban is az otthon adó műhelyek tudását és preferenciáit tükrözik. Maga a szerkesztés meg sokszor olyan, mintha egy valamikor volt, majd egyre frissített egyetemi tematikát követne. Egy felnagyított s kiterjesztett Atkinson, pedagógiai sorrendezéssel. A könyv kiváló mutatói leleplezőek itt. A tárgymutatóban az *egészség* egy egész oldal (!), az *utánzás* két sor. Nagyobb hiány, hogy nem szerepel a természetes pedagógia elmélete, s a mai nevelési retorikában oly központi kompetencia fogalom sem, de nem kap elég figyelmet a tanterv, tankönyv, internet alapú tanulás a pszichológus szempontjából sem. Talán nem szerencsés, hogy a szerkesztők a nevesített lektorok is. Mindezzel együtt fontos kötetek ezek, melyeknek több hasznuk lesz a továbbképzésekben s az önfejlesztésben, mint a tanárképzés egyetemi óráin.

Hunyady György, Csapó Benő, Pusztai Gabriella, Szivák Judit (szerk.): *Az oktatás korproblémái*. Budapest, ELTE Eötvös Kiadó, 2017, 258 oldal, ára ismeretlen

A figyelemreméltó gyorsasággal megjelent kötet a 2016-ban egyetemeken és az MTA-n tartott nevelési konferenciák anyagából mutat be 16 előadást. Számos munka sajátosan érdekes a pszichológusoknak is. Halász Gábor optimistán mutatja be az üzleti és pedagógiai értékrend összhangját az oktatás fejlesztésében, míg a közgazdász Fazekas Károly az érzelmi elemek kiemelésével kérdőjeleket tesz az egyszerű munkaerő-piaci racionalizáláshoz. Fülöp Márta elegáns összefoglalása az iskolai motivációs rendszer összetett elemzését állítja előtérbe, Felvinczi Katalin pedig az iskolák köré épülő emberi szolgáltatásokról ad hasznos ismertetést. Érdekes, hogy a műveltség csak történetileg jelenik meg Monok István és Knausz Imre írásaiban. Mintha eltűnne a tanterv a modern törekvésekből, s mintha még a gazdag pedagógiai mérési törekvéseket (Csapó Benő s munkatársainak írásai) sem érdekelné. Ez végleg az államé vagy a technokratáké lenne?

Pléh Csaba